

Dějepisná olympiáda

Dějepisná olympiáda 55. ročník

Dvě strany téhož příběhu:

Jak muž a žena kráčeli dějinami – spolu, proti sobě i vedle sebe

Krajské kolo – zadání I. kategorie (základní škola a nižší ročníky víceletých gymnázií)

Jméno a příjmení	
Body celkem	

Důležité upozornění:

- 1) U každé otázky je rámeček, který uvádí maximální počet bodů za úkol, do prázdného políčka se pak doplní získaný počet bodů. Celkem je možné získat 70 bodů.
 - 2) Úspěšný řešitel musí získat 70 % všech bodů, tj. 49 bodů z celkového počtu 70 bodů.
-

1. Ukázka zachycuje postavení ženy a muže v rodině a hospodářství v minulosti.

Při čtení si všiměj především rozdělení rolí mezi mužem a ženou.

Za každou správnou odpověď získáš 1 bod, celkem 4 body.

Když bylo Anně, nejstarší sestře babičky Johanky, 32 let, onemocněla těžce tuberkulózou. Požádala tehdy ještě svobodnou Johanku (bylo jí 22 let), by jí přijela pomoci, protože už nestačila obstarávat svých 5 dětí ani práce tehdy běžné pro „panimámu mlynářku“ – vařit pro mlynářskou chasu, přijímat zákazníky, prodávat vejce a menší drůbež a další práce. Johanka neváhala. [...] Umírající sestra zoufale Johanku prosila, aby neopustila její děti a nepřipustila, aby dostaly macechu. Věděla, že budoucí vdovec se bude musit oženit – jak by mohl mlýn a celé hospodářství existovat bez ženské ruky? Sestra úpěnlivě naléhala, tvrdila, že nebude mít v hrobě klid, dokud nedostane od Johanky závazný slib, že bude jejím pěti dětem matkou.

(J. Losová – V. Kessler – V. Kršková, *Babičky očima vnoučat*, Praha 2023)

1.1 Za koho se měla Johanka provdat?

- a) za svého švagra
- b) za svého tchána
- c) za svého bratrance
- d) za svého kmotra

1.2 Vysvětli význam slov macecha a vdovec.

macecha =

vdovec =

1.3 Vypiš alespoň tři činnosti, které musela mlynářka vykonávat podle uvedené ukázky.

1.4 Proč je možné se domnívat, že text pojednává o době před rokem 1950. Uveď alespoň dva argumenty, které vyplývají z textu nebo z jeho kontextu.

2. Přečti si ukázky z povídky *Divá Bára* a odpověz na otázky:

Za každou správnou odpověď získáš 1 bod, celkem 3 body.

„Nene, zavrtěla Bára hlavou, usmávši se, „na žádného nemyslím, a když přijdou na zálety, zkrátka je sprovodím. Pročpak bych si mysl kalila, proč zlatou svobodu vázala!“

„Kdyby tě ale některý z nich rád měl, tuze rád, a ty jeho, pak bys přece vázat se dala?“, ptala se Eliška.

„Což nevíte, Eliško, jak to chodí? – Dříve by se jeho rodiče smlouvali s mým tatínkem, mnoho-li mi dá, nežli by směl chlapec si mne vzít. U nás věna není tolik, aby se ním kteříkoli rodiče spokojili, a z milosti přijít do statku nechci, raději bych si mlýnský kámen na krk uvázala a do řeky skočila.“

(Božena Němcová, *Divá Bára a jiné prózy*, Praha 1983, s. 43)

2.1 Co má Bára na mysli, když s Eliškou hovoří o věnu?

- a) poplatek za vyvázání poddaného člověka z nevolnictví, který byl podmínkou sňatku
- b) daň, která se odváděla státu za sňatek
- c) majetek, který nevěsta přinášela do manželství

2.2 V jaké době se příběh odehrává?

- a) v 17. století, kdy ještě v českých zemích existovalo nevolnictví a bylo nutné se z něj před svatbou vyvázat
- b) v 19. století, kdy bylo při domlouvání sňatku běžné, že rodiny řešily věno, které nevěsta přinese do manželství
- c) na počátku 20. století, protože autorka v povídce zachycuje dobu svého mládí

2.3 Jaký postoj má Bára podle ukázky k manželství?

- a) chce se co nejdříve vdát
- b) je ochotná se vdát jen tehdy, pokud to bude výhodné pro její rodinu
- c) dává přednost svobodě a nechce se vdát jen kvůli majetku

3	
---	--

2.4 Přečti si následující ukázkou a rozhodni, zda jsou uvedená tvrzení pravdivá:

Za každou správnou odpověď získáš 1 bod, celkem za cvičení 5 bodů.

Dvě noviny roznášely se po vesnici; v každém statku, v každé chalupě se o ničem jiném nemluvílo než o strašidle v zádušním lese a o svatbě panny Elišky s panem správčím.

„Tedy tak záhy zapomněla na první svoji lásku?“ pomyslí si čtenář. – Nedělej Elišce křivdu, ona se nezpronevěřila ani myšlenkou a umínila si, že raději vše podstoupí, než by se stala paní správcovou. I kdyby již nebyla již milovala, pan správce nebyl člověk ten, do něhož by se zamilovat mohla. (...)

Jedinou dobrou vlastnost mu nemohl nikdo upřít, totiž tu, že byl bohat. Ano, bohat byl pan správčí Kilián Sláma, a to byla ta pěkná vlastnost, která se panně Pepince při něm líbila. (...) Myslíla, že se Elišce konečně také zalíbí, že mu přivykne. (...) Zkrátka, panna Pepinka uměla to pěkně navléknout, aby pan správce začasť na faru přišel, že konečně i pan farář proti němu ničehož neměl.

Čím dále, tím byl správce úlisnější a tetinka zjevnější, takže porozuměla Eliška, oč se tu jedná. Bylo jí to k smíchu; když ale tetinka žertům rozumět nechtěla, přísně domlouvat jí začala, i pan farář k tomu radil, aby si správce vzala, tu začala být smutná, začala se správcovi vyhýbat, utíkajíc se s těžkostí svojí k milé Báře.

(Božena Němcová, *Divá Bára a jiné prózy*, Praha 1983, s. 48 – 49)

a) Eliška si měla vzít za muže pana správce, protože byl bohatý	ANO – NE
b) Eliška si měla vzít za muže pana správce, protože jej milovala	ANO – NE
c) Eliščinu svatbu s panem správcem domlouvala její přítelkyně Bára	ANO – NE
d) Eliščinu svatbu s panem správcem domlouvala její teta, panna Pepinka	ANO – NE
e) Pan farář Elišce radil, aby si pana správce vzala.	ANO – NE

5	
---	--

3. Cílené uzavírání svazku mezi významnými rody nebo panovnickými dynastiemi s cílem posílit politickou moc, vliv či území. Sloužila jako prostředek k vytváření spojenečství, upevnění míru nebo získání nároků na trůn.

Za každou správnou odpověď získáš 1 bod, celkem za cvičení 2 body.

3.1 Tento text popisuje:

- a) diplomacii b) mírové a spojenecké smlouvy c) sňatkovou politiku

3.2 Označ z uvedených příkladů ten, který není v souladu s textem výše.

- a) Anna Jagellonská a Ferdinand I. Habsburský
b) Isabela Kastilská a Ferdinand Aragonský
c) Napoleon Bonaparte a Josefína Beauharnaisová

2	
---	--

4. Prohlédni si obrázek a zodpověz otázky níže.

Za správnou odpověď získáš 1 bod, celkem za cvičení 4 body.

4.1 Napiš, jakou roli nebo funkci žena na obrázku zastávala.

4.2 Uveď dva prvky, které ti pomohly se takto rozhodnout.

4.3 Jakou konkrétní činnost mohla žena na obrázku vykonávat?

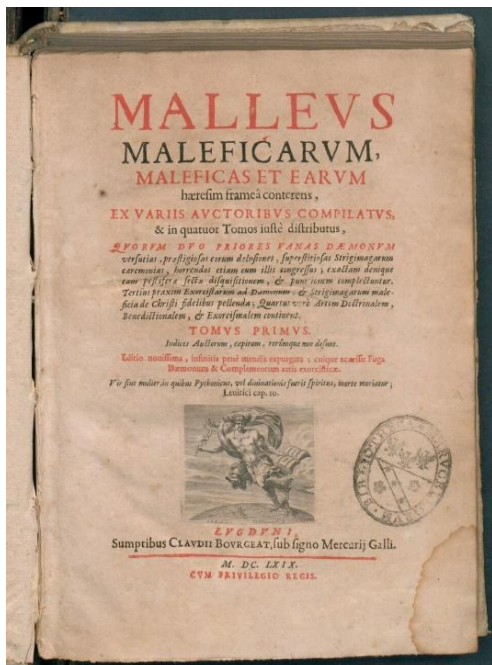
Vivandière, po 1850, zdroj: Victoria and Albert Museum, London

4.4 Pokud zobrazená žena žila ve Francii roku 1860, co mohla zažít? Vyber jednu správnou odpověď.

- a) Mohla zajít na Eiffelovu věž.
- b) Mohla napsat dopis Napoleonovi III.
- c) Mohla jít k parlamentním volbám.
- d) Mohla v Paříži potkat filozofa Voltaira.

5. Na základě znalostí a obrázku odpověz na otázky spojené s jednou z nejtemnějších částí historie vztahů mezi ženou a mužem, respektive dějin vůbec.

Za správnou odpověď získáš 1 bod.

5.1 Jak zní v překladu do češtiny název knihy z konce 15. století, která obsahuje výklad temných nadpřirozených sil a je určitým vodítkem, jak hledat a usvědčovat osoby, které tyto nadpřirozené síly využívají?

5.2 Jakým jazykem je kniha napsána?

5.3 Při prokazování viny dotyčné se mohlo využívat také velmi bolestivých fyzických úkonů, při kterých se využívaly nástroje jako španělská bota, palečnice či skřípec. Jak se tento způsob vynucování přiznání pomocí fyzického násilí nazývá souhrnně?

3	
---	--

5.4 Doplň nebo zakroužkuj správnou možnost do textu.

Za každou správnou odpověď získáš 1 bod. Celkem zde můžeš získat další 4 body.

Na traktát **Malleus maleficarum** postupem času navázalo několik dalších knih. Jednou z nich se inspiroval také **kněz – popravčí – soudce** Jindřich František Boblig z Edelstadtu, který působil na našem území, zejména pak na Jesenicku a

_____. Tento soudce měl na svědomí během své činnosti více než 100 lidských životů. Působením Bobliga z Edelstadtu se inspiroval ve **18. století – 19. století – 20. století** spisovatel **Václav Kaplický – Ladislav Fuks – Ota Pavel**, který tuto černou kapitolu dějin zpracoval literárně.

4	
---	--

6. Pozorně si přečti výpověď německého vojenského policisty při vyšetřování německou justicí z 60. let 20. století o masakru Židů v polském Józefówě (červenec 1942).

Za každou správnou odpověď získáš 2 body. Celkem za cvičení můžeš získat 4 body.

Nebylo to vůbec tak, že by se ti, kteří nechtěli nebo nemohli střílet lidi vlastníma rukama, nemohli tomuto úkolu vyhnout. Neprováděla se žádná přísná kontrola. Proto jsem zůstal u přijíždějících nákladních automobilů a zaměstnával jsem se u příjezdu. V každém případě jsem se snažil, aby to tak vypadalo. Nešlo zabránit tomu, aby si některý z mých kamarádů nevšiml, že nechodím oběti popravovat. Častovali mě poznámkami jako „posera“ a „slaboch“, kterými vyjadřovali své opovržení. Ale za svoje chování jsem nenesl žádné důsledky. Musím uvést, že jsem nebyl jediný, kdo se vyhnul účasti v popravčích četách.

6.1 Které tvrzení není možné tímto pramenem doložit? Vyber jednu odpověď.

- a) Zdroj objektivně a úplně popisuje fungování holokaustu.
- b) Zdroj ukazuje postoje některých příslušníků německých ozbrojených sil k holokaustu.
- c) Zdroj pomáhá pochopit, jaké to bylo být mužem za druhé světové války.
- d) Zdroj ukazuje, že hledání viníků holokaustu trvalo v Německu dlouhá desetiletí.

6.2 Který závěr nelze na základě výpovědi o roli mužů ve válce učinit? Vyber jednu odpověď.

- a) Někteří muži se snažili vyhnout přímému zabíjení, aniž by byli oficiálně potrestáni.
- b) Odmítání účasti na násilí bylo ostatními muži vnímáno jako projev slabosti.
- c) Válečné prostředí vytvářelo silný tlak na muže, aby jednali podle očekávané mužské role.
- d) Muži, kteří se odmítli účastnit poprav, byli ostatními příslušníky jednotky přijímáni bez negativních reakcí.

7. Pozorně si přečti, co o sobě říká žena na snímku a odpověz na otázku.

Za zcela správné řešení získáš 3 body. Pokud se v řešení objeví jedna chyba, získáš 1 bod. Při dvou a více chybách se body neudělují.

Jmenuji se Jarmila a narodila jsem se roku 1889 v Plzni, tehdy se náš stát jmenoval Rakousko-Uhersko. Během života jsem často trpěla hlady. Před šesti lety skončila světová válka, na jejím začátku byly zavedeny potravinové lístky, které v některých oblastech života přetrvávají dodnes. Před třemi lety se vlády v naší republice chopil lid. V současné době máme prvního dělnického prezidenta. O kterých ženách v roli první dámy jsem dosud mohla číst v novinách?

- a) Hana Benešová b) Marta Gottwaldová c) Marie Zápotocká
d) Irena Svobodová e) Viera Husáková

3	
---	--

8. Na základě svých vědomostí doplň tabulku panovnic v daných zemích napříč staletími.

Za každou správnou odpověď získáš 1 bod. Doplňuješ celkem 6 položek, celkem tedy můžeš za cvičení získat 6 bodů.

<i>Jméno</i>	<i>Stát/Země</i>	<i>Doba vlády</i>
	<i>Habsburská monarchie</i>	<i>1740-1780</i>
<i>Kateřina II. Veliká</i>		<i>1762-1796</i>
	<i>Anglie</i>	<i>1558-1603</i>
<i>Kristýna I.</i>		<i>1632-1654</i>
	<i>Skotsko</i>	<i>1542-1567</i>
<i>Isabela I. Kastilská</i>		<i>1474-1504</i>

6	
---	--

9. Přečti si následující ukázkou ze života královny Viktorie a odpověz na otázky.

Za každou správnou odpověď získáš 1 bod, celkem 3 body.

Viktoriánům vadila žena u moci možná ještě víc než alžbětincům královna Alžběta I. nebo stuartovcům královna Anna. Nelibosti poddaných se podle mého názoru Viktorie chytře vyhnula tím, co by se dalo nazvat typicky ženský způsob vlády. Neřídila se logikou, ale poslouchala instinkt a místo intelektem se nechala vést citem. Jak se ukázalo, nic lepšího nemohla udělat. Královský majestát ztratil chladnou mocenskou tvář, ale díky určitým vnějším projevům si dokázal zachovat vliv. Ženu na trůně monarchie opravdu potřebovala.

Nabízí se otázky, co Viktorii její postavení stálo, a podle mého názoru za něj zaplatila velmi vysokou cenu. Byla nejenom královna, ale také dcera, manželka a vdova a v každé z těchto rolí se musela složitě a bolestně přizpůsobovat tomu, co společnost od příslušnic slabšího pohlaví požadovala. Na první pohled byla hluboce konzervativní – například boj za ženské volební právo ji velmi pobuřoval -, ale pomineme-li její výroky a zaměříme se na skutky, dojdeme k tomu, že současná pravidla soustavně porušovala.

Lucy Worsleyová, *Královna Viktorie. Dcera, manželka, matka a vdova*. Praha 2021, s. 14.

9.1 Odpověz na otázky:

a) Na území, kterého dnešního státu vládly všechny tři uvedené panovnice?

.

b) V jakém století (převážně) vládla královna Viktorie?

.

c) Která z uvedených panovnic nikdy nevstoupila do manželství a nezaujala roli matky?

.

3	
---	--

9.2 Rozhodni, zda jsou následující tvrzení pravdivá:

Za každou správnou odpověď získáš 1 bod, celkem 4 body.

a) Poddaní jejího veličenstva nesli nástup ženy na trůn nelibě.

ANO – NE

b) Královna Viktorie po nástupu na trůn rezignovala na všechny role, které společnost od žen očekávala.

ANO – NE

c) Královna Viktorie se více než logikou řídila instinktem a nechala se vést citem.

ANO – NE

d) Jako žena na trůně plně podporovala ženské volební právo.

ANO – NE

4	
---	--

10. Společné manželství a vědecká spolupráce v oblasti fyziky a chemie této ženy a tohoto muže ukazují zajímavý příklad partnerství ve vědě z genderového pohledu. Ona pocházela z dnešního Polska, on byl Francouz. V době, kdy měly ženy ve vědeckém světě omezené možnosti, byla ona často vnímána skrze spolupráci se svým manželem, přestože její přínos byl zásadní. On naopak veřejně uznával její talent a podporoval její samostatnou vědeckou práci, což nebylo na konci 19. století běžné. Jejich vztah tak může být chápán jako částečné překonávání dobových genderových stereotypů ve vědě.

Za každou správnou odpověď získáš 1 bod, celkem 4 body.

10.1 Hovoříme o dvojici:

- a) Jaroslav Heyrovský a Božena Viková-Kunětická
- b) Marie a Pierre Curie
- c) Frida Kahlo a Diego Rivera
- d) Yoko Ono a John Lennon

10.2 Výsledkem společné práce této manželské dvojice bylo objevení chemických prvků. Kterých?

- a) uran a radon
- b) polonium a radium
- c) thorium a aktinium

10.3 Jejich starší dcera Irena se také prosadila jako světově uznávaná vědkyně. Za svoji práci získala:

- a) Pulitzerovu cenu
- b) Cenu Emmy
- c) Nobelovu cenu

10.4 Výše zmíněné matka s dcerou dosáhly ve své vědecké práci zásadních výsledků. Celý život pracovaly v laboratoři. To se také podepsalo na jejich zdraví a následné příčině úmrtí. Jaká byla příčina jejich předčasné smrti?

- a) nešťastnou náhodou se obě otrávil plynem v laboratořích
- b) zemřely v důsledku exploze v laboratořích
- c) zemřely v důsledku dlouhodobého působení radioaktivních látek, se kterými pracovaly

11. Prohlédni si oba obrázky, porovnej je a zodpověz otázky.

Za správnou odpověď získáš 2 body, pokud uvedeš obě požadované části odpovědi.

Pokud uvedeš pouze jednu část, získáš 1 bod. Celkem za cvičení můžeš získat až 4 body.

A

8. březen, plakát, Sovětský svaz, 1963

zdroj: Tallinn City Museum

B

Colorful Mother's Day, AI šablona, současnost

zdroj: template.net

11.1 Popiš, jaké role plakáty ženám připisují.

A	
B	

11.2 Vysvětli, proč se představy o ženách v obrazech liší.

A	
B	

12. Znáš oceňovaný grafický román Arta Spiegelmana *Maus* (1980–1991)? Hlavními postavami v něm jsou Vladek a Anja Spiegelmanovi, polští Židé, kteří přežili holocaust (šoa), a jejich syn, kreslíř komiksů, který se především s otcovým životním příběhem snaží vyrovnat. Níže můžeš vidět, že se nám pomíchala jednotlivá obrazová pole ze strany 292 českého souborného vydání (Praha 2012), a tak příběh nedává smysl. Pozorně se s obrazy i texty seznam a pokus se je poskládat do správného pořadí tak, jak patří za sebe, aby byl příběh smysluplný. Výslednou číselnou řadu čitelně zapiš do připravených políček.

Za vyřešení této úlohy můžeš získat 6 bodů.

Správné pořadí komiksových políček:

--	--	--	--	--	--	--	--

6	
---	--

13.1 Zkus si představit, že Nové muzeum v Berlíně (Neues Museum) navštíví vandal a v kolekci Egyptského muzea (Ägyptisches Museum) poškodí tabulku s popisem nejznámějšího uměleckého artefaktu celé sbírky takovým způsobem, že je nečitelný. Artefakt zůstane nedotčen a vidíš jej na obrázku. Musíš ale vytvořit nový popis tohoto sbírkového předmětu na provizorní tabulku, protože muzeum za pár minut otvírá.

Za svůj popis můžeš získat až 5 bodů. Pro popis využij rámeček s 5 řádky. Jeden řádek = jedna důležitá informace o exponátu.

5	
---	--

13.2 Některé ženy ve starověkém Egyptě dosáhly velmi vysokého postavení. Která z následujících žen vystupovala v titulatuře a vyobrazeních jako muž – faraon? Za správnou odpověď získáš 1 bod.

a) Nefertiti

b) Hatšepsut

c) Kleopatra

1	
---	--

14. Přiřaď částečně fiktivní výroky umělců k jejich dílům. Následně k vyobrazením přiřiš umělecký směr, do kterého patří.

Za každé správné přiřazení výroku a současné uvedení správného uměleckého směru získáš 1 bod. V případě neúplné odpovědi se bod neuděluje. Celkem můžeš získat 5 bodů.

Matyáš Bernard Braun: „Netesal jsem tyto vrásky a vystouplé kosti proto, abych ukázal bídu těla, ale abych v tom surovém pískovci nechal vykřiknout duši, která se pod tíhou hříchu plazí k Bohu. Podívej se na ten kámen – není to už skála, je to chvění kajícího, který v samotě lesa pochopil, že lidská pýcha je jen prach, zatímco pokora je jediná cesta k věčnosti.“

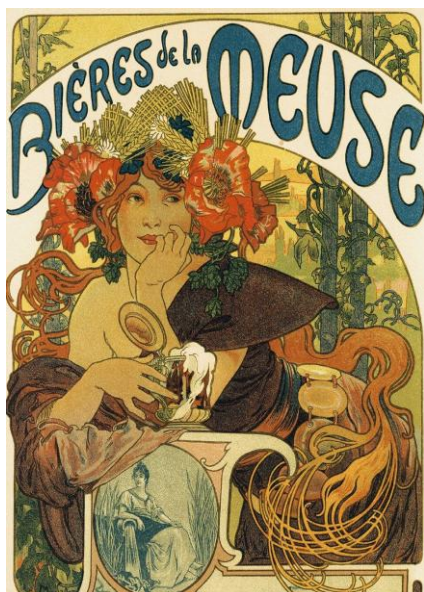
Andy Warhol: „Lidé si myslí, že malují ženu, ale já maluji jen tu věc, kterou z ní udělala sláva. Ona neexistuje; je to jen barevná maska na plakátě, kterou si můžete koupit v obchodě stejně jako plechovku polévky. Když ji namalujete padesátkrát za sebou, přestane vás její smrt mrzet – stane se z ní jen krásný, zářivý vzor na tapetě, který nikdy nezestárne.“

Michelangelo Buonarroti: „Ten mramor byl po desetiletí zavržen, neboť v něm nikdo nedokázal spatřit život. Já jsem však neviděl jen kámen, ale muže, který v něm byl vězněn a úpěnlivě čekal na své probuzení. Stačilo jen trpělivě odesat vše, co k němu nepatřilo, aby svět konečně spatřil tu tichou sílu v jeho pohledu, která nepotřebuje meč, neboť její zbrání je čistota ducha a odhodlání spravedlivého.“

Pierre-Auguste Renoir: „Pohled, jenž směřuje ven z obrazu, nemá vyzývat ani vyzvídat; je to tiché svědectví přítomnosti, která se neptá, zda je dovolena. Pokud se někdo nad tímto výjevem zarazí, pak snad proto, že byl zvyklý hledat v malbě poučení, kde já jsem hledal pravdu.“

Alfons Mucha: „Není to jen její tvář, co se snažím zachytit do pletenců květů a zlata. Ona je jako živý plamen, který prozařuje šedivost Paříže; kreslím-li její ruku nebo záhyb jejích šatů, nekreslím ženu, ale samotnou duši divadla, která v sobě nese vznešenost i utrpení celého světa.“

A

B

C

D

E

Umělecké dílo (písmeno)	Jméno umělce	Umělecký směr
	Pierre-Auguste Renoir	
	Michelangelo Buonarroti	
	Matyáš Bernard Braun	
	Alfons Mucha	
	Andy Warhol	